Dr hab. Piotr Szymaniec, prof. ucz.
Państwowa Uczelnia Angelusa Silesiusa
ul. Zamkowa 4,
58-300 Wałbrzych

Wrocław, 17.01.2022 r.

Opinia o rozprawie doktorskiej mgr. Bartosza Firleja „Koncepcje polityczno-prawne polskiego solidaryzmu katolickiego okresu międzywojennego"

Celem napisanej pod moją opieką promotorską oraz opieką promotora pomocniczego dr Małgorzaty Augustyniak (UWM) rozprawy doktorskiej mgr. Bartosza Firleja była analiza założeń ideowych ustroju społeczno-politycznego przedstawianych przez przedstawicieli polskiego solidaryzmu katolickiego w okresie międzywojennym, a także ich stosunku do ram prawnych ustroju Rzeczypospolitej w tym czasie, wyznaczonych przez Konstytucję marcową z 1921 r. i Konstytucję kwietniową z 1935 r., jak też przedstawianych przez nich rozważań na temat poszczególnych instytucji prawnych. W moim przekonaniu cel rozprawy został określony w sposób zasadny. Podobnie też jako właściwe oceniam zadane przez Autora szczegółowe pytania badawcze, gdyż skupienie się na nich pozwala osiągnąć zamierzony cel rozprawy.

Moim zdaniem Mgr Firlej w sposób merytorycznie uzasadniony wyznaczył krąg autorów, których zaliczył do badanego przez siebie nurtu, koncentrując się na dorobku takich postaci, jak ks. prof. Antoni Szymański, ks. prof. Aleksander Wóycicki, prof. Leopold Caro, prof. Ignacy Czuma, ks. prof. Antoni Roszkowski, prof. Ludwik Górski, prof. Juliusz Makarewicz, ks. Jan Urban, bp Teodor Kubina, ks. Jan Piwowarczyk, a także młody Stefan Wyszyński. Wyznaczając ów krąg, sugerował się przy tym – jak zaznaczył we wstępie – zarówno podobieństwem poglądów, opiniami wyrażanymi w literaturze przedmiotu, jak też składem Rady Społecznej przy Prymasie Polski, która została powołana do życia w 1933 r. Z pewnością można by wymienić więcej autorów międzywojennych – zwłaszcza wśród publicystów związanych z ówczesną Akcją Katolicką – których można by przypisać do solidaryzmu katolickiego, należy jednak wątpić, czy owi pominięci publicyści zaprezentowali jakiekolwiek znaczące rozważania w kwestiach prawno-ustrojowych, niepokrywające się ze poglądami protagonistów nurtu. Dlatego też uznaję, że koncentracja na postaciach najbardziej prominentnych w ramach solidaryzmu katolickiego była zasadnym posunięciem Autora.

Wybór tematu jest uzasadniany luką w dotychczasowym piśmiennictwie naukowych. Problematyka solidaryzmu katolickiego była bowiem dotąd podejmowana przede wszystkim

przez ekonomistów (w tym zakresie podstawowe znaczenie mają podkreślone także przez Autora monografie G. Spychalskiego i Z. Gazdy), a w nieco mniejszym zakresie – przedstawicieli nauk o polityce. Brakowało natomiast opracowań monograficznych poruszających zagadnienie rozważań prawnych u polskich solidarystów katolickich. Doktorant nie bez powodu zaznacza, że spora część omawianych przezeń autorów miała przygotowanie prawnicze, co predysponowało ich do wypowiadania się na temat zagadnień prawnych (dotyczy to, co oczywiste, Makarewicza i Czumy, ale także Leopolda Caro będącego także praktykującym adwokatem czy ks. Wóycickiego). Przyjmując perspektywę badawczą akcentującą rozważania prawne przedstawicieli solidaryzmu katolickiego, Autor odkrywa nie tylko obecnie zapoznane rozważania badanych przez siebie postaci dotyczące zagadnień szczegółowych dotyczących regulacji prawa pracy czy polityki społecznej (celował w tych zagadnieniach zwłaszcza ks. Szymański), ale także np. ciekawe z teoretycznego punktu widzenia refleksje o własności przedstawiane przede wszystkim przez Leopolda Caro i bpa Kubinę. Zatem rozprawa nie tylko wyróżnia się na tle dotychczasowego piśmiennictwa przyjętą perspektywą badawczą, ale także wnosi nową wiedzę w zakresie znajomości myśli prawnej dwudziestolecia międzywojennego (fakt, że jest to głównie wiedza odnosząca się do zagadnień szczegółowych).

Rozprawa podzielona została na pięć rozdziałów, z których pierwszy odnosi się do genezy polskiego solidaryzmu katolickiego. Genezy tej Autor upatruje po pierwsze w ideach św. Tomasza z Akwinu, którego filozofia stała się następnie podstawą współczesnej doktryny Kościoła katolickiego, odrodzonej przez Leona XIII. Po drugie Mgr. Firlej analizuje szereg doktryn i koncepcji z XIX i początku XX w., które zwracały uwagę na obecną lub postulowaną współpracę wewnątrz społeczeństwa, w różny sposób akcentowały konieczność rozwiązania tzw. kwestii społecznej (utożsamianej wówczas z problemem poziomu życia klasy robotniczej), a jednocześnie dystansowały się od rewolucji i tezy o walce klas. Wybiera zatem myśl H.-F.-R. de Lamennais (który jako jeden z pierwszych chciał, aby myśl katolicka odpowiedziała na wyzwanie nowych czasów), koncepcje solidarystów francuskich: C. Gide'a, L. Bourgeois'a i L. Duguita, a także socjologiczne teorie É. Durkheima (nie był on solidarystą *sensu stricto*, ale podkreślał znaczenie solidarności, rozumianej jako fakt, w nowoczesnym społeczeństwie, wskutek rozwoju podziału pracy), idee francuskich solidarystów katolickich („katolików socjalnych) i naukę Leona XIII. Wybór ten w moim przekonaniu jest dobrze uzasadniony i pozwala na dostrzeżenie genezy solidaryzmu z jednej strony w koncepcjach wyrosłych na gruncie katolicyzmu, a z drugiej – w innych ówczesnych teoriach, które były krytyczne wobec solidaryzmu. Drugi rozdział poświęcony jest rozważaniom ustrojowym polskich solidarystów

katolickich, trzeci – refleksji o własności, czwarty – koncepcjom z zakresu prawa pracy (w tym konkretnym postulatom legislacyjny), a ostatni – rozważaniom z zakresu szeroko pojętej polityki społecznej i jej instrumentów prawnych. Struktura pracy, która jest obszerna (505 stron standardowego tekstu, z czego 43 strony bibliografii) jest poprawna, pozwalająca osiągnąć zamierzony cel, a Autor wykorzystał znaczną liczbę pozycji literaturowych (ponad 500), a także odniósł się do międzywojennych regulacji prawnych. Należy przy tym podkreślić, że Autor wybrał podejście przedmiotowe, a nie podmiotowe, odchodzi o całościowego analizowanie poszczególnych postaci na rzecz badania stanowiska poszczególnych solidarystów katolickich na poszczególne kwestie. Takie podejście jest zdecydowanie trudniejsze, ale w moim przekonaniu może dać lepsze rezultaty badawcze.

Jeśli chodzi o pozostały dorobek, Mgr. Firlej opublikował jeden artykuł w czasopiśmie ówczesnej liście czasopism punktowanych (*Angelo Roncalli w służbie dyplomatycznej państwa watykańskiego*, „Świdnickie Studia Teologiczne" 2018, r. XV, nr 1, s. 29–46), a także złożył do druku w czasopiśmie punktowanym artykuł *Instytucja własności w myśli polskich solidarystów katolickich okresu międzywojennego*. Konkludując, stwierdzam, że w moim przekonaniu rozprawa Mgr. Firleja spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim określkine w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1789) i uprzejmie proszę o dopuszczenie Autora do dalszych stadiów procedury.

Piotr Szymaniec